

Analýza finančnej stability vyšších územných celkov (VÚC) v SR

Aktualizácia analýzy na základe údajov o hospodárení za rok 2012

Bratislava 20.9.2013

1. Úvod

V tejto analýze predstavujeme hospodárenie ôsmich vyšších územných celkov (VÚC) v SR, pričom toto vydanie analýzy je aktualizáciou predchádzajúcej analýzy o VÚC s využitím aktuálnych údajov za rok 2012. Analýza o VÚC nadväzuje na analýzu finančnej stability 50 najväčších miest vydanú v auguste 2013, v ktorej sú uvedené aj bližšie informácie o celom projekte zameranom na monitorovanie hospodárenia miest, obcí a VÚC v SR. Čitateľom, ktorí majú záujem o úplný úvod, preto odporúčame zoznámiť sa najprv s analýzou hospodárenia 50 najväčších miest.

Údaje o hospodárení obcí a VÚC sú získavané od Ministerstva financií SR (MF SR) na základe zákona o slobodnom prístupe k informáciám. Nemusí vždy ísť o údaje, ktoré vyžaduje zákon a podľa našich doterajších skúseností sa môžu líšiť od údajov v účtovníctve obcí (VÚC). Prípadné rozdiely zisťujeme a snažíme sa odstrániť. S cieľom verifikovať zverejnené údaje, INEKO pri každej aktualizácii portálu oslovuje starostov obcí, primátorov miest a zástupcov VÚC s prosbou o vyjadrenie sa k správnosti údajov a v prípade záujmu aj o pridanie vlastného komentára. Databázu údajov plánujeme aj v budúcnosti pravidelne aktualizovať (keď budú dostupné údaje za ďalšie roky).

Analýza je jednou zo súčastí projektu „Monitoring hospodárenia miest, obcí a VÚC“, ktorý finančne podporil OPEN SOCIETY INSTITUTE. Sponzorom portálu aj projektu v roku 2013 sú tiež Veľvyslanectvo USA na Slovensku a Nadácia ESET. Cieľom projektu je zlepšiť informovanosť občanov o finančnej stabilite obcí (VÚC) a prispieť tak k zvýšeniu tlaku občanov na zlepšovanie ich hospodárenia. Snahou INEKO je podpora stability verejných financií ako celku.

2. Informácia o hospodárení VÚC na základe vybraných ukazovateľov

Poznámka: Informácie o zákonných kritériách na hospodárenie samospráv a metodické vysvetlivky k výpočtu sledovaných ukazovateľov sa nachádzajú v záverečnej časti analýzy.

2.1. Výsledky – celkový dlh

Najvyšší dlh ku koncu roka 2011 dosiahli Trnavský (53,9 %; 100 €/obyv.) a Trenčiansky VÚC (49,2 %; 93 €/obyv.). Tieto dva VÚC sú relatívne blízko hranice, pri ktorej by podľa zákona už nemali mať možnosť prijať ďalšie úvery. Zadlženie týchto žúp je varovným signálom, že budú musieť v najbližšom období zlepšiť svoje hospodárenie.

Napriek tomu možno konštatovať, že všetky VÚC ku koncu roka 2012 plnili zákonom stanovené kritérium. V rebríčku VÚC podľa zadlženosti nasledujú Bratislavský (38,7 %; 70 €/obyv.) a Košický VÚC (30,5 %; 53 €/obyv.). Dlh nižší ako 30 % dosiahli Žilinský (29,4 %; 59 €/obyv.), Nitriansky (27,7 %; 54 €/obyv.), Prešovský (26,9 %; 50 €/obyv.) a Banskobystrický VÚC (25,1 %; 50 €/obyv.).

Priemerná miera zadlženia všetkých ôsmich VÚC v SR bola ku koncu roka 2012 na úrovni 34,0 % (64 €/obyv.). Ku koncu roka 2011 evidujeme údaj 43,9 % (78 €/obyv.), ktorý však nie je možné priamo porovnávať s údajom za rok 2012 kvôli zmene metodiky¹. Medziročné porovnanie zadlženia VÚC je však možné dosiahnuť nepriamo, ak aplikujeme staršiu metodiku nielen na údaje za rok 2011, ale aj na údaje za rok 2012 (pripomíname, že staršia a menej presná metodika nedokázala zadlženie očistiť napr. o záväzky prijaté na zabezpečenie predfinancovania eurofondov). V prípade aplikovania staršej metodiky by bola priemerná miera zadlženia ôsmich VÚC ku koncu roka 2012 na úrovni 41,1 % (77 €/obyv.). Čisto na základe staršej metodiky teda možno konštatovať, že VÚC medziročne v priemere znížili svoj dlh, keď sa im ho podarilo okresať o jednu šestnástinu oproti úrovni z konca roka 2011 (z 43,9 % na 41,1 %). Zvyšok poklesu zadlženia ku koncu roka 2012 (na 34,0 %) bol dosiahnutý na základe spresnenia metodiky (pokles o 7,1 percentuálneho bodu).

Zaujímavosťou je, že zmena metodiky pomohla jednotlivým VÚC dosť rozdielne. Zatiaľ čo štyri najzápadnejšie kraje si vďaka zmene metodiky polepšili len zanedbateľne (Bratislavský a Nitriansky VÚC o 0,1 %, Trnavský VÚC o 0,2 % resp. Trenčiansky VÚC o 2,4 %), štyri najvýchodnejšie si polepšili výrazne – Žilinský VÚC o 7,3 %, Prešovský VÚC o 7,5 %, Košický VÚC o 16,5 % a Banskobystrický VÚC dokonca až o 18,5 %. Rozdiel je tvorený tou časťou záväzkov, ktoré samosprávy vykazujú ako dlhodobé záväzky, no ktoré sa zároveň podľa zákona nezahrňajú pri posudzovaní zákonného dlhového kritéria. Aj keď sa táto časť dlhodobých záväzkov podľa zákona nezapočítava do dlhu, treba

¹ Viac v bode 4.2.

upozorniť, že sú príťažou pre budúce hospodárenie podobne ako oficiálny dlh. Ak by sme brali do úvahy nielen oficiálny dlh, ale započítali aj celú sumu dlhodobých záväzkov (staršia metodika), poradie VÚC by sa zmenilo nasledovne (postupne od najmenej zadlženého VÚC): 1. Nitriansky (27,8 %), 2. Prešovský (34,4 %), 3. Žilinský (36,7 %), 4. Bratislavský (38,8 %), 5. Banskobystrický (43,6 %), 6. Košický (47,0 %), 7. Trenčiansky (51,6 %) a napokon 8. Trnavský (54,1 %).

Pripomíname, že nie je možné vylúčiť, že niektoré mestá svoje dlhy skrývajú napríklad ich prenesením na mestské organizácie, dcérske spoločnosti či iné súkromné spoločnosti (napr. cez PPP projekty), alebo tiež cez tzv. dodávateľské úvery.

Podrobné informácie o zadlžení 8 VÚC k 31.12.2011 (stará metodika) a 31.12.2012 (nová metodika) sa nachádza v súhrnnej tabuľke plnenia kritérií na konci 3. časti analýzy (tab. 1).

2.2. Výsledky – dlhová služba

Tento ukazovateľ informuje o tom, aké vysoké výdavky má samospráva v súvislosti s obsluhou dlhu. Možno konštatovať, že VÚC vo všeobecnosti nemajú problém s plnením kritéria, podľa ktorého by dlhová služba nemala presiahnuť 25 % skutočných bežných príjmov predchádzajúceho rozpočtového roka. Počas rokov 2006 až 2010 všetky VÚC dosahovali hodnoty nižšie ako 5 %. V roku 2011 však až 2 VÚC zaznamenali vysoké hodnoty nad 25 %, a to Trnavský (55 %) a Nitriansky (31 %). Táto skutočnosť môže naznačovať, že sa jednalo o výkyvy v dôsledku zarátania predčasného jednorazového splatenia návratných zdrojov financovania, ktoré sa z pohľadu zákonného kritéria nemá brať do úvahy, a teda toto prekročenie hranice by nemalo signalizovať problém.

V roku 2012 VÚC opäť nemali žiadne problémy s plnením kritéria, keď všetky kraje dosiahli hodnoty nižšie ako 5 %. Najvyššie hodnoty zaznamenali Žilinský (4,50 %), resp. Trnavský VÚC (4,04 %). Naopak, najnižšie náklady spojené s obsluhou dlhu mali v Prešovskom VÚC (0,21 %).

Informácie o dlhovej službe všetkých VÚC možno nájsť v tab. 1.

2.3. Výsledky – záväzky po lehote splatnosti

Vzhľadom na to, že tento indikátor nebol v rokoch 2008 až 2011 sledovaný, zatiaľ nie je možné porovnávať vývoj ukazovateľa za jednotlivé VÚC v čase. Jediný údaj, ktorým disponujeme z obdobia posledných piatich rokov je údaj z konca roka 2012. Dosiahnuté hodnoty preto zatiaľ uvádzame iba informatívne, keďže vzhľadom na absenciu časových radov existuje zvýšené riziko výskytu náhodných vplyvov, ktoré by mohli jednorázovo ovplyvniť výsledky VÚC (napr. ako dôsledok súdnych sporov v prípade neuznania časti faktúr). Preto by zatiaľ nebolo možné spoľahlivo odhadnúť, či niektorý VÚC má tendenciu opakovane porušovať limit, alebo či sa mohlo jednať o jednorazové závažie napr. zo spomínaného dôvodu

(súdny spor). Ukazovateľu sa budeme viac venovať, keď budú údaje dostupné za aspoň dva roky po sebe.

Najvyšší pomer záväzkov po lehote splatnosti v pomere k bežným príjmom predchádzajúceho roka mali ku koncu roka 2012 spomedzi ôsmich VÚC v Banskobystrickom VÚC (4,34 %), a tak možno konštatovať, že všetky VÚC dokázali vyhovieť zákonnému kritériu na úrovni 15 %. Optimálnu, nulovú hodnotu tohto ukazovateľa nemali v žiadnom VÚC, avšak viaceré VÚC dosiahli zanedbateľné hodnoty nižšie ako 0,01 % - Prešovský, Nitriansky či Trnavský VÚC. Košický, Bratislavský a Žilinský VÚC tiež zaznamenali relatívne nízke hodnoty v rozmedzí od 0,10 do 0,15 %. V Trenčianskom VÚC to bolo 0,95 % a najviac v spomenutom Banskobystrickom VÚC.

Priemerná hodnota za všetky VÚC ku koncu roka 2012 predstavovala 0,72 %.

2.4. Výsledky – záväzky aspoň 60 dní po lehote splatnosti

Vzhľadom na relatívnu prísnosť nulovej tolerancie tohto kritéria mali k 31.12.2012 problémy s jeho splnením až štyri z ôsmich VÚC. Až tri z týchto štyroch VÚC však zaznamenali hodnoty na úrovni medzi 0 % a 0,1 % zo skutočných bežných príjmov predchádzajúceho rozpočtového roka, čo možno označiť za relatívne nízky podiel, ktorý môže nastať napríklad v dôsledku toho, že VÚC je síce dostatočne solventná, no odmieta uznať oprávnenosť niektorého záväzku. Vyššiu hodnotu zaznamenal iba Banskobystrický VÚC (1,98 %).

Ideálne plnia kritérium Bratislavský, Trnavský, Nitriansky a Prešovský VÚC (0,00 %). Trenčiansky VÚC nedosiahol síce úplne nulovú hodnotu, no menšiu ako 0,001 %.

Priemernú výšku záväzkov aspoň 60 dní po splatnosti sa podarilo vyšším územným celkom medziročne znížiť z 0,48 % na 0,27 %.

Informácie o celkovej výške záväzkov VÚC aspoň 60 dní po splatnosti sa nachádzajú v tab. 1.

2.5. Výsledky – bilancia bežného účtu a základná bilancia

O finančnej kondícii obcí dokážu dobre vypovedať aj ďalšie ukazovatele, hoci ich konkrétne plnenie na nejakej úrovni zákon nevyžaduje². Jedná sa napr. o bilanciu bežného účtu či tzv. základnú bilanciu (zahŕňa okrem bežného aj kapitálový účet).

Bilancia bežného účtu sleduje ako obec (VÚC) dokáže vykrývať svoje bežné výdavky z bežných príjmov (t.j. prevažne z daňových³ a nedaňových⁴ príjmov). Bilanciu bežného účtu pre účely projektu počítame ako (príjmy bežného účtu -

² Zákon však ukladá samosprávam povinnosť zostavovať vyrovnaný alebo prebytkový rozpočet.

³ Daňové príjmy tvoria podielové dane (daň z príjmu FO) a miestne dane a poplatky.

⁴ Medzi nedaňové príjmy patria napríklad príjmy z činnosti a majetku, dotácie, transfery a rôzne poplatky.

výdavky bežného účtu) / (príjmy bežného účtu). Údaje sú dostupné za celé obdobie rokov 2006 až 2012.

V roku 2012 dosiahli takmer všetky VÚC kladnú bilanciu bežného účtu. Najlepšie hodnoty zaznamenali Bratislavský (+6,8 %), Žilinský (+6,5 %) a Trenčiansky VÚC (+5,0 %). Jediným krajom so zápornou bilanciou bežného účtu bol Košický VÚC (-0,6 %) – uvedený schodok však mal v prípade Košického VÚC ojedinelý charakter, a teda sa zdá, že nesignalizuje problém v hospodárení. Sumárna (resp. priemerná) bilancia bežných účtov všetkých VÚC predstavovala +3,6 %.

Základná bilancia zahŕňa okrem bežného aj kapitálový účet obcí (VÚC) a ponúka tak širší pohľad na ich hospodárenie. Počítame ju ako (príjmy bežného účtu + príjmy kapitálového účtu - výdavky bežného účtu - výdavky kapitálového účtu) / (príjmy bežného účtu + príjmy kapitálového účtu). Údaje sú taktiež dostupné za celé obdobie 2006 až 2012.

Čo sa týka základnej bilancie, samosprávy v nej dosahujú typicky horšie výsledky ako v samotnej bilancii bežných účtov. Dôvodom je, že kapitálové výdavky samospráv poväčšine výrazne preyšujú kapitálové príjmy, a tak kapitálové účty samospráv zvyknú ťahať ich základné bilancie smerom nadol.

V roku 2012 dosiahlo kladnú základnú bilanciu tri z ôsmich VÚC, zápornú päť. Kladnú základnú bilanciu dosiahli Žilinský (+2,4 %), Nitriansky (+2,3%) a Trnavský VÚC (+0,9 %). Naopak, najväčší spoločný deficit bežného a kapitálového účtu mali v Košickom VÚC (-5,1 %).

Priemerná základná bilancia všetkých VÚC v roku 2012 predstavovala -1,4 %.

Informácie o základných bilanciách VÚC sa nachádzajú v tab. 1.

2.6. Výsledky – okamžitá likvidita

K 31.12.2012 dosiahli vysoké úrovne okamžitej likvidity Bratislavský, Trnavský, Nitriansky, Žilinský a Prešovský VÚC. Kým u posledných štyroch menovaných sa hodnoty pohybovali v rozmedzí 165 až 175 %, v Bratislavskom VÚC to bolo dokonca až 315 %. Uspokojivé hodnoty mali aj Trenčiansky (88 %) a Košický VÚC (80 %). V prípade Banskobystrického VÚC to však bolo iba 18 %. Dosiahnutú hodnotu Banskobystrického VÚC možno interpretovať tak, že by ku koncu roka 2012 dokázali okamžite uhradiť z prostriedkov na svojich finančných účtoch iba menej ako pätinu svojich krátkodobých záväzkov.

Priemerná hodnota okamžitej likvidity pre všetky VÚC sa medziročne (medzi 31.12.2011 a 31.12.2012) znížila zo 124 % na 110 %.

3. Ohodnotenie finančného zdravia miest na základe vlastnej metodiky

3.1. Výsledky – finančné zdravie VÚC (skóre)

INEKO vytvorilo v záujme zlepšenia možnosti hodnotenia finančnej stability obcí a VÚC vlastnú metodiku, na základe ktorej je možné každej obci či VÚC priradiť skóre, ktoré v sebe sumarizuje najdôležitejšie ukazovatele hospodárenia samosprávy a jeho cieľom je čo najlepšie odzrkadľovať finančné zdravie danej obce alebo VÚC. Skóre je možné dosiahnuť v rozmedzí od -3 (najhorší možný výsledok) až po +3 (najlepší výsledok). Celý opis metodiky využitej pri výpočte skóre sa nachádza v poslednej časti analýzy.

Spomedzi všetkých VÚC dosiahli najvyššie celkové ohodnotenie finančného zdravia Prešovský (+1,84), Nitriansky (+1,65), Bratislavský (+1,23) a Žilinský VÚC (+1,10). Keďže dosiahli skóre vyššie ako +1, možno ich označiť ako VÚC s dobrým finančným zdravím. Ďalšie 4 VÚC (Košícký, Trnavský, Trenčiansky a Banskobystrický) dosiahli síce kladné skóre, no nižšie ako +1, čo ich zaraďuje do kategórie dostatočného finančného zdravia, kde hrozí nižšia finančná stabilita a potenciálne problémy do budúcnosti.

Priemerné skóre finančného zdravia za všetky VÚC predstavovalo +0,77.

Informáciu o dosiahnutom skóre pre každý VÚC možno nájsť v tab. 1.

Tab. 1: Ukazovatele finančnej stability VÚC a výsledné skóre finančného zdravia^{5,6,7}

#	VÚC	Obyv. [tis.]	Celkový dlh		Dlh/obyv. 2012	Dlhová služba		Záv.>60d 2012	Ok. likv. 2012	Zákl. bil. 2012	Skóre FZ ⁸ [-3;+3]
			2011	2012		2012	Ø 08-12 ⁹				
1	Prešovský	815	37,94%	26,92%	50 €	0,21%	0,54%	0,00%	166%	-1,82%	+1,84
2	Nitriansky	690	31,31%	27,68%	54 €	2,58%	7,43%	0,00%	174%	2,29%	+1,65
3	Bratislavský	604	36,31%	38,69%	70 €	1,49%	0,75%	0,00%	315%	-3,47%	+1,23
4	Žilinský	689	38,36%	29,40%	59 €	4,50%	2,97%	0,06%	173%	2,39%	+1,10
5	Košický	793	55,44%	30,46%	53 €	1,82%	2,09%	0,06%	80%	-5,12%	+0,81
6	Trnavský	555	56,26%	53,93%	100 €	4,04%	12,77%	0,00%	175%	0,94%	+0,53
7	Trenčiansky	594	50,59%	49,19%	93 €	3,60%	3,13%	0,00%	88%	-3,02%	+0,48
8	Banskobystrický	661	48,25%	25,07%	50 €	2,97%	2,50%	1,98%	18%	-3,91%	+0,26
všetky VÚC		5 401	43,89%	34,05%	64 €	2,58%	3,78%	0,27%	110%	-1,43%	+0,77
vš. obce a VÚC		5 401	31,72%	26,06%	136 €	8,35%	8,57%	0,92%	114%	+2,26%	+0,74

Zdroj: Ministerstvo financií SR; metodika a prepočet: INEKO

⁵ Medzi rokmi 2011 a 2012 došlo k zmene metodiky merania celkového dlhu, a preto nie je možné priamo porovnávať uvedené hodnoty medzi týmito rokmi (viac o zmene metodiky v časti analýzy – bod 4.2.).

⁶ INEKO na základe vysvetliviek v sekcii „Metodika“ nemôže garantovať správnosť uvedených údajov.

⁷ Hodnoty zvýraznené červenou farbou signalizujú prekročenie zákonného kritéria.

⁸ Výsledné skóre finančného zdravia VÚC. Do jeho výpočtu vstupujú rôzne finančné údaje za roky 2009 až 2012, pričom platí, že čím staršie finančné údaje, tým nižšia váha pri výpočte a naopak. Viac v časti „metodika“.

⁹ Aritmetický priemer za 5 najnovších dostupných rokov (2008 až 2012).

4. Metodika

4.1. Metodika – zákonné kritériá

Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy definuje v § 17 dve podmienky, ktoré obec (VÚC) musí súčasne splniť, aby mala možnosť prijať návratné zdroje financovania na plnenie svojich úloh:

1. celková suma dlhu obce (VÚC) neprekročí 60 % skutočných bežných príjmov predchádzajúceho rozpočtového roka,
2. suma ročných splátok návratných zdrojov financovania (splátky úrokov a istiny, t.j. dlhová služba obce) neprekročí 25 % skutočných bežných príjmov predchádzajúceho rozpočtového roka.

Do celkovej sumy dlhu obce (VÚC) sa pritom, podľa definície v zákone, nezapočítavajú napr. úvery od ŠFRB (Štátny fond rozvoja bývania)¹⁰ či záväzky prijaté na zabezpečenie predfinancovania eurofondov¹¹. Do výdavkov na splácanie istiny a úrokových splátok sa zas nemá započítavať ich jednorazové predčasné splatenie.

V § 19 sú definované ďalšie dve podmienky, ktoré obec musí splňať; v opačnom prípade má povinnosť oznámiť bezodkladne túto skutočnosť ministerstvu financií a starosta je povinný vypracovať do 15 dní návrh na zavedenie ozdravného režimu, ktorý tvorí návrh ozdravného rozpočtu a návrh opatrení na stabilizáciu rozpočtového hospodárenia vrátane časového harmonogramu splácania záväzkov. Ozdravný režim predchádza nútenej správe. Jedná sa o nasledovné podmienky:

3. celková výška záväzkov obce po lehote splatnosti nepresiahne 15 % skutočných bežných príjmov predchádzajúceho rozpočtového roka,
4. obec nemá neuhradený niektorý uznaný záväzok po 60 dňoch odo dňa jeho splatnosti.

4.2. Metodika – celkový dlh

Údaje o celkovom dlhu obcí (VÚC) sú počnúc rokom 2012 preberané od MF SR, pričom sa jedná o tzv. "záonné kritérium", teda dlh podľa § 17 ods. 8) Zákona 583/2004 Z.z. (nezapočítavajú sa záväzky z úverov poskytnutých z bývalých štátnych fondov a Štátneho fondu rozvoja bývania, a tiež záväzky z návratných zdrojov financovania prijatých na zabezpečenie predfinancovania eurofondov). Dlh je uvádzaný v pomere k bežným príjmom za predchádzajúci rok a podľa zákona by

¹⁰ Doplňujúca informácia: Obce (VÚC) majú vykazovať úvery od ŠFRB aj samostatne, aj v rámci vyššej kategórie pri kategorizácii pasív. Podľa našich skúseností, časť obcí vykazuje úvery od ŠFRB v bankových úveroch a výpomociach a časť obcí v dlhodobých záväzkoch; často krát sa stáva, že obce nevykážu úvery od ŠFRB aj samostatne a vtedy môže dôjsť k nesprávnemu výpočtu výšky dlhu – takéto prípady sa snažíme eliminovať verifikáciou údajov v spolupráci so zástupcami samospráv (starostovia, primátori, župani)

¹¹ Údaje o záväzkoch prijatých na zabezpečenie predfinancovania eurofondov sú k dispozícii až od roku 2012

nemal presiahnuť úroveň 60 %. Zdôrazňujeme, že všetky potrebné údaje na výpočet dlhu podľa zákona sú k dispozícii až od roku 2012.

Pre výpočet celkového dlhu obcí (VÚC), ktorý by reprezentoval zákonné kritérium, sa nám za roky 2006 až 2011 nepodarilo získať všetky potrebné údaje. Získali sme síce údaje, ktoré umožňujú vyčíslieť celkovú veľkosť zadĺženia obce (VÚC), no nezískali sme všetky údaje potrebné pre očistenie tohto dlhu tak, aby ho bolo možné stotožniť so zákonným kritériom (chýbali najmä údaje o záväzkoch z návratných zdrojov financovania prijatých na zabezpečenie predfinancovania eurofondov). Celkový dlh obcí (VÚC) za roky 2006 až 2011 teda aproximujeme na základe dostupných údajov ako (bankové úvery a výpomoci + dlhodobé záväzky - úvery od ŠFRB) / (bežné príjmy za predchádzajúci rok).

Upozornenie k rokom 2006 až 2011 (posúdenie zhody zákonných kritérií a získaných údajov): Keďže sa nám počítaný dlh nepodarilo očistiť napr. o záväzky prijaté na zabezpečenie predfinancovania eurofondov, nemožno robiť definitívne závery na základe jeho porovnania so zákonným limitom na úrovni 60 %. Celkový dlh, ktorý sledujeme, teda vypovedá o tom, aké veľké záväzky obce (VÚC) mali, a to s jediným záverom – čím väčšie sú, tým väčšie potenciálne riziko z tohto zadĺženia pre obec (VÚC) vyplýva.

Upozornenie k zmene metodiky medzi rokmi 2011 a 2012: Údaje za roky 2006 až 2011 nie je možné priamo porovnávať s údajmi za rok 2012, keďže sa nezanedbateľným spôsobom zmenil spôsob výpočtu dlhu.

Upozornenie: INEKO nemôže garantovať, že sa údaje MF SR zhodujú s údajmi, ktoré obce (VÚC) vykazujú vo vlastnom účtovníctve.

Upozornenie: Nie je možné vylúčiť, že niektoré obce (VÚC) svoje dlhy skrývajú napríklad ich prenesením na mestské organizácie, dcérske spoločnosti či iné súkromné spoločnosti (napr. cez PPP projekty), alebo tiež cez tzv. dodávateľské úvery (dlhodobé zmluvy, na základe ktorých investície financuje súkromný subjekt a samospráva sa ich zaväzuje postupne splácať – ide o obdobu PPP projektov). Občanom zaujímavým sa o komplexne informácie preto odporúčame vypýtať si údaje o dlhoch dcérskych spoločností ako aj o dodávateľských úveroch priamo od príslušnej obce či VÚC.

4.3. Metodika – dlhová služba

Dlhová služba obce (VÚC) je pre účely projektu počítaná ako (výdavky na splácanie istiny + úrokové splátky) / (bežné príjmy za predchádzajúci rok). Podľa zákona sa do výdavkov na splácanie istiny a úrokových splátok nemá započítavať ich jednorazové predčasné splatenie.

Upozornenie: Je možné, že niektoré obce nesprávne vykazujú aj predčasné jednorazové splatenia dlhov, a tak môže dôjsť k ich premietnutiu do výdavkov na splácanie istiny a následne aj do dlhovej služby. Nami vypočítanú dlhovú službu preto odporúčame nestotožňovať úplne so zákonnou definíciou.

Upozornenie: INEKO nemôže garantovať, že sa údaje MF SR zhodujú s údajmi, ktoré obce (VÚC) vykazujú vo vlastnom účtovníctve.

4.4. Metodika – záväzky po lehote splatnosti

Údaje o celkovej výške záväzkov obce po lehote splatnosti sú k dispozícii iba za roky 2006 až 2007 a následne až za rok 2012. Za roky 2008 až 2011 tieto údaje MF SR nezbieralo, a teda ich nemá k dispozícii¹².

Výška záväzkov obce (VÚC) po splatnosti k príjmom je počítaná ako (záväzky po lehote splatnosti) / (bežné príjmy za predchádzajúci rok). Údaje za rok 2012 s údajmi za rok 2007 nebudeme porovnávať, keďže ich nepovažujeme za dostatočne aktuálne.

Upozornenie: INEKO nemôže garantovať, že sa údaje MF SR zhodujú s údajmi, ktoré obce (VÚC) vykazujú vo vlastnom účtovníctve.

4.5. Metodika – záväzky aspoň 60 dní po lehote splatnosti

Výška záväzkov obce (VÚC) aspoň 60 dní po lehote splatnosti je k dispozícii iba za roky 2010 až 2012 a je počítaná ako (záväzky neuhradené 60 a viac dní po lehote splatnosti) / (bežné príjmy za predchádzajúci rok).

Upozornenie: INEKO nemôže garantovať, že sa údaje MF SR zhodujú s údajmi, ktoré obce (VÚC) vykazujú vo vlastnom účtovníctve.

4.6. Metodika pre výpočet skóre finančného zdravia

Pre zhrnutie finančnej stability miest vytvorilo INEKO vlastnú metodiku, ktorou ohodnocuje dosiahnuté hodnoty miest v rámci jednotlivých kritérií a na ich základe im prideliť skóre.

V prvom kole sa pre každé mesto, obec či VÚC vypočíta parciálne skóre za každú z piatich hlavných sledovaných oblastí – celkový dlh, dlhovú službu, záväzky aspoň 60 dní po splatnosti, okamžitú likviditu a základnú bilanciu. Celkové skóre opisujúce finančné zdravie miest následne vzniká ako vážený priemer získaných parciálnych skóre za päť uvedených oblastí. Uvedená metodika výpočtu parciálnych skóre a výsledného skóre je zhodná s metodikou použitou na portáli.

Ak je celkový dlh mesta za rok 2012 na úrovni 0 %, je mu pridelené skóre +3. S rastúcim dlhom pridelené skóre, vzhľadom na rastúce riziko pre mesto, lineárne klesá. Pri dlhu na úrovni 60 % je skóre rovné nule a pri hodnote rovnjej alebo vyššej ako 120 % je pridelené skóre -3.

Skóre za dlhovú službu sa počíta v dvoch krokoch. V prvom kroku sa vypočíta vážený priemer hodnôt dlhovej služby za najnovší dostupný rok (2012) a tri roky,

¹² Podľa vyjadrenia MF SR

ktoré mu predchádzali (2011, 2010, 2009)¹³, s váhami postupne 4, 3, 2 a 1. Ak nie je skóre za niektoré z týchto rokov dostupné, príslušný rok sa neberie do úvahy. Ak je takto vypočítaná dlhová služba mesta za viac rokov na úrovni 0 %, je tomuto mestu pridelené skóre +3. S rastúcou dlhovou službou pridelené skóre, vzhľadom na rastúce riziko pre mesto, lineárne klesá. Pri dlhovej službe na úrovni 25 % je skóre rovné nule a pri hodnote rovnjej alebo vyššej ako 50 % je pridelené skóre -3.

V prípade záväzkov aspoň 60 dní po splatnosti sa počíta najprv skóre za jednotlivé roky, a to tak, že ak je výška záväzkov mesta aspoň 60 dní po splatnosti presne na úrovni 0 eur resp. 0 %, je tomuto mestu za daný rok pridelené skóre +3. Ak výška týchto záväzkov v pomere k príjmom predstavuje hodnotu medzi 0 % a 3 %, pridelené je skóre medzi 0 a -3 (lineárne), pričom ak je hodnota na úrovni rovnjej alebo vyššej ako 3 %, skóre je -3. Následne, skóre za záväzky aspoň 60 dní po splatnosti za celé obdobie sa počíta ako vážený priemer skóre indikátora záväzky aspoň 60 dní po splatnosti za najnovší dostupný rok (2012) a tri roky, ktoré mu predchádzali (2011, 2010, 2009), s váhami postupne 4, 3, 2 a 1. Ak nie je skóre za niektoré z týchto rokov dostupné, príslušný rok sa neberie do úvahy.

Skóre za okamžitú likviditu sa počíta ako vážený priemer čiastkových skóre za jednotlivé roky – za najnovší dostupný rok (2012) a tri roky, ktoré mu predchádzali (2011, 2010, 2009), s váhami postupne 4, 3, 2 a 1. Ak nie je skóre za niektoré z týchto rokov dostupné, príslušný rok sa neberie do úvahy. Skóre za jednotlivé roky sa pritom určí podľa nasledovného pravidla: ak je okamžitá likvidita mesta za niektorý rok na úrovni 0 %, je mu pridelené za ten rok skóre -3. S rastúcou okamžitou likviditou pridelené skóre, vzhľadom na klesajúce riziko pre mesto, lineárne rastie. Pri okamžitej likvidite na úrovni 100 % je skóre rovné nule a pri hodnote rovnjej alebo vyššej ako 200 % je pridelené skóre +3¹⁴.

Skóre za základnú bilanciu sa taktiež počíta v dvoch krokoch. V prvom kroku sa vypočíta vážený priemer hodnôt základnej bilancie za najnovší dostupný rok (2012) a tri roky, ktoré mu predchádzali (2011, 2010, 2009), s váhami postupne 4, 3, 2 a 1. Ak nie je skóre za niektoré z týchto rokov dostupné, príslušný rok sa neberie do úvahy. V druhom kroku sa pre takúto priemernú hodnotu základnej bilancie vypočíta príslušné skóre v intervale -3 až 3 tak, že ak je priemerná základná bilancia mesta za obdobie rokov 2009 až 2012 na úrovni nižšej alebo rovnjej ako -15 %, je mu pridelené skóre -3. So zlepšujúcou sa základnou bilanciou pridelené skóre, vzhľadom na klesajúce riziko pre mesto, lineárne rastie. Pri základnej bilancii na úrovni 0 % je skóre rovné nule a pri hodnote rovnjej alebo vyššej ako +15 % je pridelené skóre +3. Inak povedané, ak je základná bilancia „dlhodoba“ kladná, mesto získava kladné skóre (podľa dosiahnutého výsledku). V opačnom prípade je pridelené záporné skóre.

¹³ Zahrnutie viacerých rokov do výpočtu napomáha eliminovať riziko, že by niektoré obce dosiahli horší výsledok v dôsledku prípadného zarátania predčasného jednorazového splatenia dlhu počas roku 2010.

¹⁴ Teda, ak je objem prostriedkov na finančných účtoch mesta vyšší ako výška jeho krátkodobých záväzkov, získava kladné skóre (podľa veľkosti tohto pomeru); v opačnom prípade je pridelené záporné skóre

Napokon, výsledné celkové skóre opisujúce finančné zdravie miest vzniká ako vážený priemer získaných 5 parciálnych skóre s použitím váh $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{6}$ a $\frac{1}{6}$ (postupne pre celkový dlh, dlhovú službu, záväzky aspoň 60 dní po splatnosti, okamžitú likviditu a základnú bilanciu). Celkový dlh má priradenú vyššiu váhu, keďže predstavuje relatívne najväčšie potenciálne riziko pre finančnú stabilitu samospráv.

Na základe vytvorenej metodiky môžu mestá dosahovať skóre na intervale -3 až +3, kde kladné hodnoty naznačujú, že mesto je prevažne zdravé, pričom jeho finančnú stabilitu opisuje práve dosiahnuté skóre (čím kladnejšie skóre, tým lepší výsledok pre mesto). Naopak, ak je skóre záporné, mesto má problém s finančnou stabilitou a pravdepodobne aj s plnením zákonných kritérií.

Analýzu vypracoval:

Matej Tunega

analytik spolupracujúci s INEKO

Tel: 02 / 5341 1020